

принципів права, а лише застосовують і тлумачать норми Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Окрім цього, вони вказують, що Суд жорстко не пов'язаний зі своїми попередніми рішеннями з аналогічних справ і в разі потреби може відступити від них із належною мотивацією зміни своєї позиції.

Таким чином, підсумовуючи вищевказане можна зробити висновок, що рішення Європейського суду з прав людини – це елемент судової практики, що є унікальним джерелом права прецедентного характеру, ядром якого є правова позиція і при прийнятті якого вирішується конкретна справа та здійснюється тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Дудаш Т. Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини (загальнотеоретичний аспект) // Право України. – 2010. – №2. – С. 173–179.

3. Туманов В. А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации и деятельности – М., 2001. – 304 с.

4. Марченко А. А. Прецедентний характер рішень Європейського суду з прав людини в правовій системі України / А. А. Марченко // Митна справа. – 2013. – №6. – С. 23–28.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого О. С. Калмикова

К. А. Бурова¹

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Свобода пересування осіб сьогодні сприймається як невід'ємна складова європейського громадянства, адже виявляється фундаментальним

---

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

принципом права Європейського Союзу. Інтенсифікація глобальних міжнародних міграцій, що сьогодні повною мірою спостерігається особливо на європейському континенті, адже з 232 млн земель або 3% світового населення, які проживають не в тих країнах, де вони народилися, тобто є мігрантами, більшість перебуває в Європі [1, с. 4], зумовлює визначення об'єктивних меж та реальне забезпечення цього права і гостро ставить перед нами необхідність ґрунтовного осмислення та вирішення низки суттєвих політичних, економічних, правових та безпекових проблем.

Загальні правові засади вільного руху осіб визначають положення Договору про Європейський Союз (ДЄС) та Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС). Так, в ч.2 ст. 3 ДЄС передбачено наступне: «Союз надає своїм громадянам простір свободи, безпеки й правосуддя без внутрішніх кордонів, на якому забезпечено вільний рух осіб разом з належними заходами, пов'язаними із контролем на зовнішніх кордонах, притулком, імміграцією та попередженням і боротьбою зі злочинністю» [2, с. 8]. Ч. 2 статті 67 ДФЄС закріплює положення щодо забезпечення Союзом відсутності контролю осіб на внутрішніх кордонах та формуванні спільної політики притулку, імміграції та контролю на зовнішніх кордонах на основі солідарності держав-членів та справедливого ставлення до громадян третіх країн [2, с. 57].

Проте, необхідно зазначити, що свобода пересування осіб в Євросоюзі в широкому змісті складається із декількох блоків правових норм. Це: 1) норми, що регулюють свободу пересування громадян Євросоюзу (статті 18–25 ДФЄС, Директива 2004/38/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року);

2) норми, що регулюють свободу пересування робітників, а також членів їх сімей (статті 45–48 ДФЄС, статті 28–30 Договору про ЄЄП, Регламент ЄС 492/2011; Директива 2004/38/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року, Регламент 1251/70, Директива Ради 2003/86/ЄС і т. д.);

3) норми, що регулюють пересування осіб з третіх держав на території Євросоюзу (статті 67–76, 77–80, 81–89 ДФЄС, Директива Ради 2003/86/ЄС, Директива Ради 2003/109/ЄС, Директива Ради 2005/71/ЄС, Регламент Ради (ЄС) № 859/2003, Регламент Ради № 1030/2002, Директива щодо умов в'їзду та проживання громадян третіх держав з метою працевлаштування на посади, що потребують високої кваліфікації і т. д.);

4) Шенгенські договори, інкорпоровані Лісабонським договором у ДФЄС, та їх право (статті 67–76 ДФЄС) [3, с. 108].

Зосереджуючи свою увагу саме на міграційній політиці, необхідно наголосити, що вона лише поступово і з великими труднощами стала предметом спільних зусиль в рамках ЄС. У 1980-ті рр. інтеграції міграційним питання вирішувалися здебільшого шляхом неформальних міжурядових відносин, у 1990-ті – набули формалізованих форм, і лише після 1999 р. розпочався період розробки і запровадження єдиної для ЄС міграційної політики і практики.

Важливим і якісно новим кроком у регулюванні міграційних процесів було підписання 1992 р. Договору про створення Європейського Союзу (Маастрихтської угоди). Політика у сфері притулку, правила перетину зовнішніх кордонів і контролю на них, імміграційна політика (умови в'їзду, пересування, проживання, об'єднання сімей, працевлаштування іноземців, запобігання несанкціонованій імміграції) були кваліфіковані Маастрихтською угодою як такі, що становлять спільний інтерес і мають вирішуватися на міжурядовій основі. Міграційні питання все ще залишалися в компетенції окремих країн. Більше того, у Маастрихтській угоді зазначалося, що ніщо не перешкоджає урядам застосовувати заходи, які вони вважають необхідними, з метою контролю над імміграцією з третіх країн, запобігання злочинності і контрабанді.

Значним кроком у формуванні єдиного європейського міграційного простору було створення шенгенської зони, основою якої стало підписання 19 червня 1990 року Конвенції про застосування Шенгенської угоди, що набрала чинності 26 березня 1995 року. Найважливішою нормою Конвенції стала ст. 2, що передбачила пересування громадян через кордони країн-учасниць Угоди (країни Шенгена) без прикордонного контролю. У випадках, коли того вимагають громадський порядок або національна безпека, Договірні Сторони після консультацій з іншими Договірними Сторонами може прийняти рішення про здійснення на внутрішніх кордонах протягом обмеженого періоду часу перевірок на національних кордонах, які є відповідними до обставин конкретної ситуації. Якщо громадський порядок або національна безпека вимагають негайних дій, зацікавлена Договірна Сторона вживає необхідних заходів, інформуючи про них інші Договірні Сторони якомога раніше.

Раніше Шенгенська угода містила також розділ, присвячений питанню притулку, проте згодом у зв'язку з підписанням у 1990 році Дублін-

ської конвенції (набула чинності 1997 р.) його було вилучено. Важливість прийняття конвенції полягала в попередженні і вирішенні проблем пов'язаних з тим, що громадяни третіх країн, з метою отримання притулку в ЄС, часто подавали звернення одночасно в декілька держав – членів (розраховуючи на більшу ймовірність досягнення успіху). Підписавши Дублінську конвенцію країни ЄС погодилися, що розгляд заяв шукачів притулку повинна брати на себе та країна, яка дозволила їм в'їзд, тобто оформила візу, або ж перша країна в'їзду у разі нелегального проникнення [4, с. 216].

Це забезпечує тісну співпрацю 32 країн, що приєдналися до Дублінської угоди. Серед них – усі країни-учасниці ЄС, а також Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн та Швеція.

На відміну від Амстердамського договору, який обмежується необхідністю визначення мінімальних стандартів у сфері притулку та щодо біженців Лісабонський договір 2007 р (набрав чинності 1 грудня 2009 р.) розширює перелік заходів, необхідних для створення спільної Європейської системи притулку, серед яких, зокрема, спільні процедури надання й позбавлення одноманітного статусу притулку чи додаткового захисту; критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд звернень про притулок чи додатковий захист.

Взагалі, особливо в умовах сьогодення, гармонізація процедур притулку має першочергове значення для формування спільної Європейської системи притулку. По-перше, спільні процедури запобігають вторинному руху шукачів притулку, а по друге, усувають дискримінацію, спричинену різними умовами розгляду заяв та надання того чи іншого статусу захисту.

На сьогоднішній день ми можемо казати про європейську міграційну кризу, яка розпочалася у 2015 році, і являє собою гуманітарну катастрофу, викликану масовим напливом мігрантів у Європу з захоплених війнами країн Африки та Близького Сходу. Можливо стверджувати, що дана криза являє собою найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни, адже за 7 місяців 2015 року в Європу прибуло більше 300 тисяч мігрантів, з них понад 100 тисяч – у липні. Відсутність прозорих правил прийому та неконтрольоване переміщення біженців призводить до численних людських жертв на шляху до Європи та в Європі.

Для порівняння, необхідно коротко висвітлити історію міграційних напливів біженців до ЄС. Так, наприклад Події «Арабської весни», війна

в Сирії викликали додаткові потоки біженців в Європу. Кількість клопотань про надання захисту, поданих в ЄС-27 в 2001 р. становила 425 тис., скоротилося до 200 тис. в 2006 р., проте знову зросло в 2012 р., сягнувши 335 895. В 2013 р. шукачів притулку було майже на сто тисяч більше, ніж попереднього року, – 434160 тис., що було максимальним показником до міграційної кризи 2015 [1, с. 8].

З початком європейської міграційної кризи окремі країни ЄС стали відчувати надмірний тиск на свої кордони, адже деякі держави, що формують зовнішні кордони ЄС, припинили реєстрацію через неможливість прийняти відповідної кількості біженців. Все це говорить про неспроможність Дублінської угоди ефективно регулювати питання надання притулку.

Через нерівномірний розподіл мігрантів у Європейському союзі і надмірне навантаження на Італію та Грецію, з'явилась можливість застосування ч. 3 ст. 78 Лісабонського договору (Treaty of Lisbon), що стало частковим вирішенням даної проблеми. Ця стаття передбачає, що у випадку, якщо один чи більше членів ЄС зіштовхнулися з надзвичайною ситуацією, пов'язаною з впливом громадян третіх країн, Європейська рада за пропозицією Європейської комісії може прийняти запобіжні заходи [5]. Тому ЄС розробив принцип квотного розподілу мігрантів виходячи з таких показників: кількість населення країни-члена (40%), сукупний розмір ВВП (40%), кількість звернень за отриманням статусу біженця протягом 2010–2014 року (10%), показник безробіття (10%).

Комісія поставила перед собою мету зробити участь у програмі переміщення обов'язковою для всіх країн-членів, крім Великобританії та Ірландії, які мають право відмовитися від розподілу мігрантів, відповідно до застережень до європейських договорів. Данія згідно з застереженнями до Лісабонського договору взагалі не братиме участь в розподілі. Щоб попередити переїзд з бідніших країн ЄС до заможніших, Європейська комісія пропонує здійснювати розселення тільки за умови, що особа (біженець) погодилася з забороною змінювати країну проживання протягом п'яти років, а також позбавити біженців можливості легалізації в інших країнах ЄС та доступу до соціальних прав. Для тринадцяти країн-членів квотний принцип розподілу біженців означає значне збільшення кількості мігрантів. Тому багато з них наразі відкидають такий

механізм, намагаючись додати до чотирьох показників, запропонованих Європейською Радою, свої суб'єктивні [5].

У перспективі ЄС повинен впровадити загальний та обов'язковий механізм перерозподілу мігрантів у випадку повторення міграційної кризи. Такий механізм мав би вже діяти відповідно до Директиви тимчасового захисту (Temporary Protection Directive), прийнятої у відповідь на гуманітарну кризу, спричинену війною в колишній Югославії. Проте ЄС наразі утримується від її впровадження. Узагальнюючи важливо підкреслити, що відсутність одностайного врегулювання Союзом питань надання притулку веде до неможливості легальних способів міграції в ЄС, що стає в свою чергу першопричиною організованої злочинності в сфері міграції. На сьогоднішній день владнання нелегальної міграції та вимушеного переселення можливе, не тільки шляхом удосконалення правового врегулювання в рамках Союзу, а й глибокої співпраці з країнами-партнерами, розташованими в регіоні Європейської політики сусідства.

Література:

1. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2014. – 48 с.

2. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали / за заг. ред. М. В. Буроменського. – Х.: Право, 2015. – 328 с.

3. Мушак Н. Б. Свобода пересування осіб як одне із фундаментальних прав громадян Європейського Союзу / Н. Б. Мушак // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Київ: Ін-т міжнар. відносин, 2013, № Вип. 117, Ч. 1. – С. 105–113.

Макаруха З Гармонізація процесуального права притулку в рамках ЄС / З. Макаруха // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 1. – С. 215–225.

Солодько А., Фітгісова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики // Довідкова інформація офіційного сайту Аналітичного центру CEDOS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>. – Назва з екрану.

Науковий керівник: асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Я. С. Бенедик